

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI
PUBLICATIONS OF THE FACULTY OF LETTERS, ISTANBUL UNIVERSITY

Türkiye Diyanet Vakfı

Kütüphanesi

İslâm Ansiklopedisi

İSLÂM TETKİKLERİ ENSTİTÜSÜ
DERGİSİ

11 AGUSTOS 1988

(REVIEW OF THE INSTITUTE OF ISLAMIC STUDIES)

Kurucusu :
Ord. Prof. Dr. Z.V. Togan

Müdür — Editor
Prof. Dr. Salih TUĞ

CİLD — VOLUME : VII
CÜZ — PARTS : 1-2
1978

Edebiyat Fakültesi Basımevi
İSTANBUL
1978

7-8

Şam ilimler akademisi

Mustafa L. BİLGE

Osmanlı Türkleri Arap ülkelerinde buldukları zaman oralarda resmî dil olarak Türkçeyi hâkim kılmaya çalışmışlardır. Suriye ve bugünkü Ürdün bölgelerinde bulunan Çerkesler ile Mısır'da bulunmuş olan Memlukler devlette resmî dil olarak Arapçayı kullanırlardı. Osmanlıların Karamanoğulları ile diğer beyliklerde olduğu gibi Türkçeyi devlet dili olarak kabul etmeleri Selçuklular devrinde ilk mahsullerini vermeye başlayan edebî dilin gelişmesine yol açmıştır¹. 1277 de Konya'yı eline geçirerek tahta geçmesine yardımcı olduğu Selçuklu hükümdârına vezirlik etmeye başlayan Karaman oğlu Mehmed Beyin «Bugünden sonra divanda, meclisde, dergâhda, meydanda Türkçe'den başka dil kullanılmayacaktır.» kaidesini ortaya koyduğu bilinmektedir. Böylece Türk dili Osmanlı devletinin kurulmasından önce daha Selçuklular zamanında resmî dil olarak kullanılmaya başlanmış oluyordu². Türklerin bu bölgelerde 1918 lere kadar Türkçeyi hâkim kılmaları bugün bile Arap dil ve edebiyatının gelişmesi için şanssız bir devre olarak gösterilir. Hâlen Akademinin başkanı olan Mustafa el-Şihâbî müessesenin kuruluşu ile ilgili yazısında³ bu devri Arap dil ve edebiyatı için en verimsiz bir devre olarak vasıflandırmakta ve âdeta akademinin gayelerinden biri olarak Arap dil ve edebiyatının üzerindeki bu karanlık perdeyi kaldırmak olduğunu belirtmektedir⁴. Fîlhakika akademi kuruluşundan önce Suriye ordusunda, okullarda ve resmî dairelerde mütedâvil bulunan Türkçe ıstılahlar yerine Arapça ıstılahların

1 Mustafa Lütüfî Bilge, İlk Osmanlı Medreseleri, Başılmamış doktora tezi, (İstanbul Edebiyat Fakültesi), s. 13.

2 Nevzat Ayas, Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitimi, Kuruluşlar ve Tarihçeler, s. 66.

3 Mecelle-t-ül-Mecma' el-İlmî el-Arabî bi Dimaşk, cilt 40, s. 5-17. Mezkûr mecmua akademinin çıkarmakta olduğu mecmua olup bundan böyle kısa olarak (MM) işareti ile gösterilecektir.

4 MM. cilt, 40, s. 5.

ikame edilmesi için bu vazifeyi ifa etmek üzere devlete bağlı «Tercüme ve Telif Şubesi» adı ile bir müessese kurulmuştur. Okul kitaplarında kullanılan Türkçe ıstılahları tasfiye ile işe başlayan bu şube birkaç ay gibi kısa bir müddet sonra⁵ yeni bir düzenleme ile «Dîvân ül-Maarif» adını aldı. Bundan sonra ülkedeki bütün maarif işleri, dil, kültür, eski eserler ve kütüphaneler bu divana bağlandı. 8 Haziran 1919 da Suriye askerî lideri Ali Rıza Rükâbî'den gelen resmî bir emir ile Akademinin kuruluş faaliyetlerine başlandı. Şam İlimler akademisinin ilk başkanı, kuruluşunda büyük emekleri geçmiş olan büyük âlim Muhammed Kürd Ali'dir⁶. Akademinin kuruluşundan 1953 yılında ölümüne kadar 34 sene gibi uzun bir devre bu vazifeyi elinde bulundurmıştır.

Mısır ve Suriye 1958 Şubatında ülkelerinin siyasî yönetimlerini birleştirdiklerinde Şam'da bulunan el-Mecma el-İlmî el-Arabî Şam İlimler Akademisi ve Kahire'deki Arap Dili Akademisi (Mecma el-Luga el-Arabiyye) birleşmişler, Şam ve Kahire'de şubeler halinde çalışmaya başlamışlardı. Ancak bu birlik idârî sahada kalmış yoksa her iki akademi de çalışmalarını birleşmeden önceki vadilerde sürdürmüşlerdir. Dolayısıyla sonradan bozulan bu birlik akademilerin çalışma programlarını etkilemiştir. Şam İlimler akademisinin bir diğer vasfı da Arap âleminde ilk oluşudur. İsmi sonundaki el-Arabî sıfatı bu durumu yansıtmaktadır. Kahire'deki akademi 1934 de Bağdat'taki ise 1947 de kurulmuştur.

Akademi reisi kuruluş münasebetiyle yapmış olduğu açıklamada gayelerini dile getirmişti⁷. Buna göre Şam İlimler Akademisi şu ana gayelere hizmet etmek üzere kurulmuş oluyordu.

1. Arap dili ve edebiyatına itina göstermek, diğer dillerdeki kıymetli eserleri Arapçaya tercüme etmek, Arap dilindeki kıymetli el yazmalarını neşretmek.

2. Eski eserlerin toplanması ile bir müze vücuda getirmek.

5 Tercüme ve Telif Şubesi 28 Kasım 1918 - 12 Şubat 1919 tarihleri arasında açık bulunmuştur. Mezkur şube daha sonra kurulan Maarif Divanına katılmış ve 12 Şubat 1919 dan 8 Haziran 1919 a kadar buraya bağlı kalmıştır.

6 Muhammed Kürd Ali (1876-1953) akademinin başında bulunduğu seneler boyunca çıkan mecmuanın hemen her sayısında kıymetli makaleler yazmıştır. Ayrıca eserleri arasında Hitat al-Şam, I-VI, Kahire, 1925/1927, Fî Sebîl al-Arabiyya, Rasâ'il al-Balâga, Kahire, 1954 zikredilebilir. Mecmualardaki makalelerinden örnekler ileride gelecektir. Akademi mecmuasının 52. cildinin I. cüzü onun hatrasına tahsis edilmiştir. Ayrıca Şam belediyesinin 6 Haziran 1962 tarihli kararı ile Şam'daki iki caddeye onun ismi verilmiştir. Bk. MM. cilt 38, s. 351 vd.

7 Bu açıklama 20 Eylül 1919 tarihinde iki dil (Fransızca ve Arapça) üzerinden yapılmıştır.

3. Matbu ve el yazması kitaplardan oluşacak zengin bir araştırma kütüphanesi tesis etmek.

4. «Mecelle el-Mecma el-Arabî» ismi ile bir mecmua çıkarmak ve bu vesile ile dünyada mevcut diğer akademilerle teması devam ettirmek.

5. Halkı aydınlatmak gayesiyle periodik konferanslar yapmak ve şartlar elverdiği durumlarda ilmi kongreler aktetmek.

Akademi ilk olarak çalışmalarına Şam'da Âdiliye medresesinde başlamıştır ve bugün de orada devam etmektedir. Bu medrese Şamda'ki en eski medreselerden sayılmaktadır⁸.

Eyyubilerden Melik Âdil tarafından 615 H. / 1218 M. de tesis edilmiş ve sonradan kendisi de oraya defnedilmişti. Melik Âdil Selahaddin-i Eyyubi'nin kardeşi idi. Bu medresenin önünde bir bina daha vardır ki o da Melik Zâhir Baybars⁹ tarafından yine medrese olarak inşa ettirilmişti. Bu bina da akademi yetkilileri tarafından tamir ettirilerek kütüphane olarak açılmıştır. Bugün meşhur *Zahiriye kütüphanesi* diye bilinen yer burasıdır.

Akademinin azaları :

Akademide aza olarak Arap ilim adamlarının yanında dünyaca meşhur müstesrikler görülmektedir. Bunlardan bir kısmı ilmi çalışmalarıyla akademinin neşriyat sahasındaki faaliyetlerine katılmışlar diğer bir kısmı da sadece şeref azası olarak kalmışlardır. Akademi azalarına misal teşkil etmek üzere şu isimleri sayabiliriz: Behcet el-Baytar, Emîr Şekip Arslan, Philip Hitti, Hasan Beyhum, Emin Reyhâni, Abdullah Ra'd, Ahmet Teymur Paşa, Reşid Rıza, Abbas Mahmud Akkâd, Ahmed Emin, Dr. Muhammed Eemel Han, Massignon, Bouvat, Nallino, Lopés, Margoliouth, Brockelmann, Mustafa Sâdik Râfiî, Mahler, Kowalski, Macdonald, Snouck-Hurgronje, Kratchkovsky, Hartmann, Mzik.

Akademinin faaliyetleri :

Şam İlimler Akademisinin gördüğü hizmetlerin başında Arap dil ve Edebiyatının muhafazası ve gelişmesi yolundaki faaliyetleri gelir. Nite-

8 Âdiliye medresesi hakkında mecmuanın ileri sayılarında kıymetli bir araştırma yapılmıştır. Bk. Muhammed Ahmed Dehmân «el-Medrese el-Âdiliyye el-Kübârâ» cilt 29, s. 52-66.

9 Baybars 676 H. 1277 M. de vefat etmiş nakışlı kubbenin altına gömülmüştür.

kim bu noktaya gayeler arasında gereken ehemmiyet verilmiştir. Daha sonra sırasıyla eski eserleri toplayarak bir müze teşkili, el yazmaları eserlerin bir kütüphanede toplanması ve bunlar arasında neşre değer olanların neşri, ilmi konferansların verilmesi ve nihayet muntazam bir periodik çıkarılması gelmektedir.

a. Dil sahasında çalışmalar.

1918 sonbaharında akademinin nüvesini teşkil eden tercüme ve telif subesi faaliyetine başlar başlamaz ilk olarak Arap askerinin bilmesi gereken Osmanlıca terimlerin Arapça karşılıkları bulunmuştur. Maarif kitaplarının askeriyede ve askeri mekteplerde Türkçeden Arapçaya tercümesinde bu istilahların önceden tesbit edilmiş olması zaman kazandırmıştır. 1920 yazında Fransız ordusu Şamı işgal edince bu istilahlar Şam'da kullanılmaz olmuş fakat komşu ülke Irakta revaç bulmuştu. Hatta Irak'ta askerler için hazırlanmış olan lugatin çekirdeğini bu istilahlar tercümesi teşkil ediyordu. 1918 yılı sonlarına doğru Osmanlı Türklerinin bölgeden çekilmesi ile Suriye'deki resmî dairelerde kullanılan dil Türkçeden Arapçaya geçmiş oldu. Aynı şekilde kanun ve nizamların süratle Arapçaya çevrilmesi gerekiyordu. 1920 yılı ortalarına kadar bu tercüme ve düzeltme işlemini Akademi yüklenmiş ve muhtelif devlet dairelerinden kendilerine gönderilen Türkçe kelimeler listesi Arapçaya çevrilerek iade edilmiştir. Osmanlı idaresi zamanında Suriye'de bulunan devlet memurlarının çoğu Arap olmalarına rağmen Polis, nöbetçi, Jandarma, komiser, tapu, pul, odacı, kasa, derkenar, dosya, istatistik, rapor, rûznâme gibi kelimeler Türkçede geçtiği gibi kullanılıyordu. Akademi sonradan bunların Arapça karşılıklarını koymuş ve birkaç tanesi dışında hepsi de yaşamıştı. Bunlar arasında Arapça kökten gelen devriye ve kavâim'ul-mezâd gibi birkaç kelimenin karşılığı tutulmamış ve eskisi gibi kalmıştır¹⁰. Akademinin dil sahasındaki bu faaliyetlerinin neticesi olarak Suriye'de kullanılan Arap dili diğer Arap ülkelerinde hükümet dairelerinde kullanılan dilden çok daha yabancı kelimelerden arındırılmış bir duruma ulaşmıştır. Şurası dikkat çekicidir ki Suriye'de daha 1919 senelerinde, yani Osmanlıların bölgeden çekilmelerinin hemen arkasından, dildeki türkçe menşeli kelimeleri çıkarmak gibi bir faaliyete girişilmiştir. Bu durum ülkede milliyetçilik hareketinin ne denli kuvvetli olduğunu bize göstermeye kâfidir.

10 Akademi bu kelimelerin yerine Ases ve Cerâid ül-Mezâd kelimelerini koymuştu.

b. Eski eserler müzesi.

Suriye'de bulunan tarihî ehemmiyeti haiz kıymetli eserler muhtelif ellerde bulunuyordu. Bir kısmı da cami ve tekke gibi halka açık dînî müesseselerde muhafaza ediliyordu. Avrupa'da müzelere ve dolayısıyla eski eserlere karşı ilgi artmaya başlayınca ülkedeki bu eserler ellerden toplanarak yabancı diyarlara kaçırılmaya ve oraların müzelerine aktarılmaya başlandı. Durumu takdir eden Akademi eski eserler müzesini kurmayı geciktirmedi. Devletin yardımıyla birlikte tesis edilen bu müzeye muhtelif yollarla gelen eşyalar tescil edildi. Müze büyüyerek 1928 yılında müstakil bir hale gelinceye kadar Akademinin bünyesinde kalmıştır. Bu tarihten sonra da müze 1937 yılına kadar idarî yönden yine Akademiye bağlı kalmış Akademi başkanı müze idare heyeti başkanı olarak vazife görmeye devam etmiştir. Daha sonra hem idarî yönden hem de bina olarak tamamen müstakil hale gelmiştir.

c. Kütüphanecilik.

Akademinin Suriye kültür hayatına vermiş olduğu en büyük hediye Şam'da Zâhiriye kütüphanesinin tesisidir. Bu kütüphane de müze gibi idarî bakımdan uzun seneler Akademiye bağlı kalmıştır. Zâhiriye kütüphanesinin kuruluşunda en çok hizmeti geçen kimse Şeyh Tâhir el-Cezâîrî'dir. İlk çalışma olarak 1298 H. / 1880 M. yılında kütüphanede bulunan muhtelif ilimlere ait 2453 adet eserin muntazam bir fihristi yapılmıştır. Eserlerin bir kısmı evkafa ait olan Ömeriye kütüphanesinde diğer bir kısmı da dağınık bir şekilde birkaç medresede bulunuyordu. Bugün Zâhiriye kütüphanesinde 9500 adet el yazması, 78921 adet Arapça ve diğer yabancı dillerde matbu eser vardır. Kütüphanedeki okuma salonlarında kış günleri ortalama 100'e, yaz günleri ise 30'a yakın okuyucu bulunur. Akademi, Zâhiriye kütüphanesinin müstakil hale gelişinden sonra kendisi için bir kütüphane kurmuştur.

d. Konferanslar.

1921 yılı ilkbaharında Akademi azaları konferans salonlarında halka açık konferanslar vermeye başladılar. 1946 senesine kadar devam eden bu çalışmalar aynı işi yürüten muhtelif cemiyetlerin ortaya çıkmasıyla nihayete erdi. Bunun üzerine Akademinin çoğunlukla Arap dili ve edebiyatı sahasındaki bilinmeyen el yazmalarının edisyon kritikli neşrine ağır-

lık verdiği görülmektedir. Akademinin dokuz sene zarfında verdiği konferansların sayısı 400 e ulaşmıştır. Bu konferansların metinleri sonradan üç cilt halinde basılmıştır. Bunlar arasında Muhammed Kürd Ali, Şeyh Abdülkadir Mağribî, İsâ İskender Me'lûf, Emir Şekip Arslan, Halil Matran, Ahmed Emîn, Mürsid Hâtir, Muhammed Es'af Neşâşibî gibi kıymetli ilim adamlarının isimleri görülür. Çoğunlukla Arap dil ve edebiyatı, felsefe, tarih ve seyahatlere dair olan konferanslar verilmeden önce iki ayrı heyet tarafından dili ve mevzuu itibariyle tetkikten geçirilirdi.

e. İlmî toplantılar ve kongreler.

İlmî mevzûlarda toplantılar yapmayı Akademi devamlı faaliyetleri arasında tutmuştur. Bu gibi toplantılarda tebliğ hazırlayanlar arasında Arap âleminde sahalarında haklı birer şöhrete ulaşmış olan Ahmed Şevki, Hafız İbrahim, Mustafa Lutfi Menfelûtî, Şeyh Tâhir el-Cezâiri, Ahmed Kemal Paşa el-Eserî, ve Mahmûd Şükrî el-Âlûsî zikredilebilir. Meşhur Arap şairi Mütenebbî'nin ölümünün 1000. sene-i devriyesi münâsebetiyle bir kongre toplanmıştır. Aynı şekilde bir mühim toplantı da Ebu 'l-A'lâ el-Me'arrî'nin doğumunun 1000. sene-i devriyesi münâsebetiyle yapılmıştır. 1956 senesi ilkbaharında Irak'taki Mecma' el-İlmî el-İrakî (Irak İlimler Akademisi), Kahire'deki Arap Dil Akademisi (Mecma' el-Luga el-Arabîyye) ve ülkelerinde akademi bulunmayan birkaç mümessilin katılması ile bir toplantı yapılmış ve Şam İlimler Akademisi mecmuasının bir sayısı buna tahsis edilmiştir¹¹.

f. Akademi Mecmuası.

Akademinin faaliyetleri arasında belki de en faydalı olanı 1921 senesinde başlayarak zamanımıza kadar devam eden mecmua olmuştur¹². Bugün 45. cildine varmış olan mecmuanın ilk senelerde her ay bir cüz itibariyle senede 12 cüzü çıkar ve bir cilt tamamlanırdı. Sonradan her sene dört cüz itibariyle her ciltte 4 cüz çıkarılmaktadır.

11 Bu özel sayıda kongrenin programı, kararları ve takdim edilen tebliğler hakkında bilgi vardır. Bk. MM. cilt 32, cüz 1.

12 İlk sayısı Hicrî 1339 senesi 21 Rebiulahir da çıkan mecmua önceleri Mecelle-t-ül-Mecma el-İlmî el-Arabî ismi ile çıkarken 41. ciltten itibaren Mecelle-t-ül-Mecma el-Luga el-Arabîyye ismi ile çıkmaya devam etmiştir. 1931 den sonra her iki ayda bir cüz, 1948 den sonra her üç ayda bir cüz çıkarak günümüze kadar bu şekilde ulaşmıştır.

Şurası dikkat çekicidir ki mecmua kuruluşundan beri iki fâsıla hariç tutulursa¹³ muntazam olarak çıkmaya devam etmiştir. Mecmuanın her 10 senesi için bir cüz halinde olmak üzere üç cüz fihristi çıkmıştır. Bu mecmua Arap ülkelerinde çıkmakta olan en eski mecmualardan biridir. Çıktığı günden beri Arap dili ve edebiyatı, İslâm kültür ve medeniyetine hizmet etmektedir.

Mecmuada neşredilen önemli makalelerden seçmeler:

Muhammed Kürd Ali, İslâmda Hisbe, MM. cilt 1, s. 257-262.

Muhammed Kürd Ali, Cibâyetüşşâm fi'l-İslâm, MM. cilt 1, s. 298-305, s. 329-340; 359-369.

İskender Ma'lûf, Lübnan Tarihi, MM. cilt 3, s. 28.

Refik İzam, İslâm Medeniyetinde Hıfzıssihha Kanunları; MM. cilt 3, s. 99-105; s. 170-175.

K. V. Zetterstéen, İsveç'te Şarkiyat Çalışmaları, MM. cilt 4, s. 442-446.

Seyyid Abdullah Ra'd, Habeşistan ve Arap âlemi münâsebetleri, MM. cilt 8, s. 65-77; s. 149-159.

Şeyh Abdülkadir el-Magribî, Hz. Muhammed ve Kadın, MM. cilt 8, s. 193-206.

Behcet el-Eserî, Recez, Doğuşu ve Gelişmesi, MM. cilt 8, s. 385-394; s. 472-479.

F. Krenkow, Câhiz'in tercüme-i hali, MM. cilt 9, s. 203.

Arif el-Nekdî, Şam Yahudilerinin 100 senelik Tarihi (Osmanlılar devri incelenmektedir), MM. cilt 9, s. 641-660.

Abdullah el-Zincânî, Sadreddin el-Şirâzî'nin tercüme-i hali, MM. cilt 9, s. 661-680; s. 723-741.

Şefik Bey Ceberî, Arap Şairi Mütenebbî, MM. cilt 10, s. 371-390.

Esat Bey, İçki, rûhî ve içtimâî zararları, MM. cilt 10, s. 347-367.

13 Birinci ara idarî ve malî sebepler dolayısıyla 1933 ilk baharından 1935 senesi ilk baharına kadar, ikinci fasıla ise 1938-1941 seneleri arasında olmuştur. Bu ikinci fasılayı gerekli kılan sebepler arasına II. Dünya harbini katabiliriz.

Otto Pretzl, Müsteşriklerin Kur'ana ve ilimlerine karşı gösterdikleri itina, MM. cilt 13, s. 489-491.

Emir Şekip Arslan, Son Asırda Araplar arasında ilmî gelişme, MM. cilt 15, s. 415-443.

Muhammed Behcet el-Baytâr, Hz. Peygamber Devrinde ve Asrımızda Kadın, MM. cilt 17, s. 29-47.

Abdülaziz Dakar, Hz. Peygamber devrinde gençlik, MM. cilt 18, s. 131-141; s. 230-241.

Muhammed Ahmed Dehman, Zâhiriyye Medresesi, MM. cilt 23, s. 573-586.
Selahaddin el-Müneccid, Şam Valileri, MM. cilt, 25, s. 87-96.

Emir Şekip Arslan, Medine-i Münevvere Kütüphaneleri, MM. cilt 25, s. 494-498.

Muhammed Kürd Ali, Muhammed Abduh, MM. cilt 28, s. 162-180.

Muhammed Ahmed Dehman, Büyük Âdiliyye Medresesi, MM. cilt 29, s. 52-66.

Cafer el-Hüseynî, Şam'da Süleymâniye Tekkesi, MM. cilt 31, s. 222-237; s. 437-450.

g. El yazmalarının neşri.

Akademi, kurulduğu senelerde bütçesinin zayıf oluşu sebebiyle el yazmalarının neşrine gerekli ağırlığı verememiştir. Bundan dolayıdır ki 1944 yılına kadar bu sahada yapılan çalışmalar istenen düzeye ulaşamamıştır. 1944-1956 seneleri arasında baskısı gerçekleştirilen eserlerin sayısı 30 a varmıştır. Neşredilen eserler arasında şunları görüyoruz: Velid b. Yezîd'in divanı, Ma'merî'nin el-Melâ'ike risâlesi, Beyhakî'nin İslâm Hukemâsı Tarihi, Muhassin b. Ali el-Tunûhî'nin el-Müstecâd min fi'lât el-Ecvâdı, İbn-i Kuteybe'nin Kitâb el-Eşribesi, Nu'aymî'nin el-Dâris fî târih el-Medâris'i, Dimişki'nin Ve'vâ' divanı, İbn-i Hayyûs divanı, İbn-i Ebî Huseyne divanı, İbn-i Asâkir tarihinden iki cilt, Mecreytî'nin el-Risâle el-Câmi'ası, Kadı Muhassin b. Ali el-Tunûhî'nin Neşvâr el-Muhâdara ve Ahbâr el-Muzâkere isimli Câmi'ut-Tevârih'inden 2. ve 8. cüzler, İbn-i Hanbelî el-Halebî'nin Bahr ul-avvâm fî mâ esâbe fihi'l-Avâm, Ali b. Muhammed el-Reb'î el-Mâlikî'nin Fazâ'il el-Şâm ve Dimaşk, İmadüddin el-Kuraşî el-İsfahânî'nin Şam şairleri hakkındaki Harîdet'ul-Kasr ve Cerîdetül-'Asr isimli eserinden bir cüz ve Civâlikî'nin Tekmilet-ü Islâh mâ tağallata bihi'l-'Âmme isimli eseri.

1956 senesinden sonra edisyon kritikleri yapılarak neşredilen eserlerin sayısı daha da artmıştır. Bu devrede neşre muvaffak olunan eserlere misâl olarak şunları sayabiliriz: Ebû Tayyib el-Lugavî'nin iki cüz halindeki Kitâb el-İbdâl'i ve yine iki cüz halindeki Kitâb el-Azdâd'ı, Ebû Meshal Abdülvehhab b. Hâris el-Arabî'nin Kitâbu'n-Nevâdir, İbn'ül-Ebbâr'ın İ'tâb el-Küttâb'ı, Ebû Bekir el-Sûlî'nin Ahbâr el-Buhterî, Ebû'l-Berekât el-Enbârî'nin Esrâr el-Arabiyye'si, İbn-i Düreyd'in Sıfât el-Ğays ve's-Sehâb'ı, Bîrûnî'nin Terâcum el-A'yân min Ebnâiz-Zamân eserinin iki cüzü, İmâd el-İsfehânî'nin Harîdet ül-Kasr isimli eserinden iki cild (bunlardan biri Hicaz ve Yemen'in faziletine dairdir), İbn Asâkir'in Şam tarihinden bir cilt, Zücâcî'nin kitâb el-İbdâl ve'l-Mu'âkabe ve'n-Nazâir isimli eseri ve Abdülaziz el-Kinânî'nin Kitâb el-Hide'si.

Akademnin son senelerde neşretmiş olduğu eserler arasında şunları zikredebiliriz. Şeyh Abdürrezzâk el-Baytâr'ın Hilyet'ül-Beşer fî Tarîh el-Karn'is-Sâlisî 'Aşer isimli eseri ki bu üç büyük cilt halinde neşredilmiştir. Selîm el-Cündî'nin el-Câmi' fî ahbâr-ı Ebi'l-'Alâ ve Âsâruhû eseri. Bu eser de üç büyük cilt halinde neşredilmiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki Suriye'de hattâ diğer Arap ülkelerinde, Osmanlıların bölgeden çekilmesinden sonra başlayan ilmî hareketin tetkiki için Şam İlimler Akademisi hakkında yeterince bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Ülkedeki birçok kültürel çalışmaların arkasında bu akademnin tesiri görülmektedir. Diğer Arap ülkelerinde kurulan Akademilere öncülük ettiği de düşünülürse Şam İlimler Akademisinin sadece Suriyedeki ilim ve kültür hayatı için değil belki bölgedeki bütün ilmî ve kültürel hareketlere tesiri olduğu hemen anlaşılır. Bu bakımdan Akademiye sadece bir ilim müessesesi olarak değil de yeni bir devrin ilim ve kültür alanındaki çalışmalarına müessir olmuş bir kültür devrimi müessesesi olarak bakmak daha yerinde olacaktır.

— A SUMMARY —

After the dissolution of the Ottoman Empire, there was a strong current in Syria to purify the Arabic language by removing words of foreign origin which had penetrated the language during the last five

hundred years. The official language of the Ottoman Empire was Turkish. Ottoman officials taught Turkish in the schools of Syria and used the language in the army and administration. Now it was felt necessary to replace the words and terms used during that period, especially those in the army and administration. To begin with, a «Department of Translation and Composition» was set up in the government. Shortly afterwards, as a result of a reorganization, this department took the name of «Diwan-i Ma'arif» (Board of Education). In the next stage, the Syrian military government's decree of 8 June 1919, officially established an academy of science in Damascus. It was the first institution of its kind in the Arab world and was called the Arab Academy of Science of Damascus. The first director of the institution was Muhammad Kurd Ali (d. 1953), who rendered invaluable service to the Academy during his lifetime.

The aims of the Academy may be summed up as follows :

1. To develop the Arabic language, to translate valuable works from different languages, and to publish rare manuscripts.
2. To establish a museum in order to display valuable objects of scientific interest which will be collected gradually.
3. To open a rich research library containing printed and unprinted materials.
4. To publish a periodical with the name «Majalla al-Majma al-Ilmi al-'Arabi bi Dimashq» (the Journal of the Arab Academy in Damascus).
5. To hold conferences and host lectures in order to educate the public.
6. To establish cultural relations among the Arab countries.

The Academy began its functions in the Adiliyya Medrese in Damascus, which was founded by Malik Adil in 615/1218 and is considered one of the oldest medreses in the area. Since its foundation, the Academy has rendered a very great service to the cultural life of Syria. Furthermore, it has contributed a great deal in mobilizing cultural activities in neighbouring Arab countries. Orientalists and the learned men of the Arab countries have appreciated the activities of the Academy. This article includes the names of some of the members of the Academy from both the Western and Eastern worlds, titles of some important articles which appeared in the Journal, and a list of rare manuscripts which were edited and published by the Academy.